

Thema: Stedelijke vernieuwing

Stedelijke vernieuwing; een begrip dat in eerste instantie qua inhoud niet al te veel lijkt te verschillen van het al lange tijd bekende begrip 'stadsvernieuwing'. Het is dan ook vooral de betekenis die aan beide begrippen wordt toegekend, die het onderscheid bepaalt. En dan kunnen hemelsbrede verschillen aan het licht komen.

In de tweede helft van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig vormde de stadsvernieuwing in de 19e eeuwse wijken een speerpunt in het stedelijk beleid. Dit beleid had een conserverend karakter en kreeg zijn beslag in het zogenaamde 'bouwen voor de buurt'. Herverdeling, bestrijding van achterstanden en betaalbaar wonen stonden daarbij centraal. Daar was overigens de nodige politieke strijd aan vooraf gegaan; oorspronkelijk stond het begrip stadsvernieuwing vooral voor kaalslag en massaal vertrek van de oorspronkelijke bewoners.

Tegenwoordig worden in het stedelijk beleid andere prioriteiten gesteld. Een nieuw begrip - stedelijke vernieuwing - werd geïntroduceerd en kernbegrippen hierbij zijn revitalisering, een marktgerichte benadering, publiek-private samenwerking en citymarketing. De aandacht wordt gericht op het aantrekken van hoge-inkomensgroepen en het uitbuiten van de sterke punten van de stedelijke economie.

Sommigen spreken dan ook van een radicale omslag in het stedelijk beleid. Over de oorzaken daarvan bestaat geen eenstemmigheid, maar genoemd worden de volgende factoren:

- De traditionele stadsvernieuwing verloopt in veel opzichten succesvol. Hoewel de betaalbaarheid nog steeds een strijdpunt is, woont het overgrote deel van de bevolking in fatsoenlijke huizen; echte woningnood be-

staat niet meer. Energie en middelen kunnen nu zonder al teveel bezwaar in andere richtingen worden aangewend.

- De traditionele stadsvernieuwing heeft geen oplossing gebracht voor de steeds groter wordende werkloosheid. Die werkloosheid wordt vaak in verband gebracht met andere hardnekkige stedelijke problemen als criminaliteit, vandalisme en drugsoverlast. Om deze problemen het hoofd te kunnen bieden is het noodzakelijk dat de stedelijke economie wordt gestimuleerd.
- De bezuinigingen van de rijksoverheid dwingen de stadsbestuurders om te zien naar andere middelen om de stedelijke ontwikkeling niet te laten stagneren. Bouwen voor andere doelgroepen en het -op grotere schaal- inschakelen van particulier kapitaal is daarbij onvermijdelijk.
- De steeds scherper wordende wedijver op de Europese markt (1992!) maakt het noodzakelijk om een internationaal concurrerend stedelijk vestigingsmilieu te creëren. Stadsbestuurders die zich daarvoor willen inspannen weten zich gesteund door de Rijksoverheid die in de Vierde nota deze internationale concurrentiepositie van de steden centraal stelt.
- De stedelijke politiek wordt sinds jaar en dag beheerst door de sociaal-democratie. In de jaren zeventig stond deze -in de toen heersende politieke verhoudingen- sterk onder invloed van radicaal-linkse ideeën over gelijkheid en medezeggenschap. De huidige PvdA bestuurders -niet zelden de actievoerders van toen- zijn tot het inzicht gekomen dat voor een evenwichtige en kansrijke stedelijke ontwikkeling de particuliere marktpartijen niet gemist kunnen worden.

Welke factor uiteindelijk de meeste verklaaringswaarde heeft is niet zo belangrijk. Ze zullen allemaal een rol spelen en zijn geen van alle los te zien van de sterk veranderde economische en politieke omstandigheden in het hierboven besproken tijdperk. De publiek-private samenwerking vergt een andere instelling van de overheid dan tot nu toe gebruikelijk was. Frank le Clercq beschrijft hoe de stedelijke planning als gevolg daarvan steeds meer management-achtige trekken krijgt. Bij het huidige proces van stedelijke vernieuwing treden andere maatschappelijke factoren op de voorgrond dan bij de 'vroegere' stadsvernieuwing. Private financiers, zoals banken en (institutionele) beleggers, en projectontwikkelaars hebben als voornaamste gesprekspartner op het stedelijk podium de plaats ingenomen van buurtactiegroepen. Opvallend is de wijze waarop deze zich manifesteren; hun optreden past geheel in het 'nieuwe stedelijk elan' dat ook door hen met veel enthousiasme wordt uitgedragen. Internationaal bekende architecten worden ingeschakeld om fraai ogende en spraakmakende projecten te ontwerpen, in tegenstelling tot de saaie betonnen eenvormigheid die in het verleden nog al eens tot stand kwam. Jeroen Verwaaijen had een gesprek met de heer Rompelman, hoofdredacteur van VastGoedMarkt over de rol van de onroerend-goedwereld in de stedelijke ontwikkeling. Door alle aandacht die naar de publiek-private samenwerking en de participanten daarin uitgaat, wordt bijna vergeten dat er ook nog steeds bewoners zijn. In het artikel van Judith de Jong komt ter sprake in hoeverre bewoners en gebruikers in het stedelijk vernieuwingsproces een rol spelen en welke die rol kan zijn. De motor van onze economie bevindt zich volgens velen nog steeds in de Randstad, vanouds dan ook het gebied voor stedelijke ontwikkeling. Hoe lang nog? Al jaren wordt gewezen op de verschuiving van de economische activiteiten naar het zuiden en Noord-Brabant en Limburg zijn al enige tijd de snelstgroeiende provincies in ons land. Een stad als Eindhoven komt dan ook steeds meer in aanmerking als internationale toplocatie. In de rubriek VISIE legt burgemeester Van Kemenade uit waarom. De traditionele stadsvernieuwing voltrok zich, zoals gezegd, voornamelijk in de 19e eeuwse wijken, hoewel ook in de binnenstad gelegen buurten werden aangepakt. Waar zijn de tegenwoordige stedelijke vernieuwingsprojecten gelocaliseerd? Stadsranden zijn erg in trek zijn voor de vestiging van kantoren en sommige vernieuwingsprojecten worden ook hier gerealiseerd (Rotterdam-Noord). Maar het gaat toch vooral om meer centraal gelegen locaties; in sommige gevallen midden in de binnenstad (Rotterdam, Utrecht, Eindhoven); in andere gevallen grenzend daaraan. Een stad met water ontwikkelt een nieuw 'waterfront' (Amsterdam, Rotterdam) en verder zijn stationslocaties populair (Amsterdam, Groningen, Den Haag). Hans Dronkers gaat in op enkele algemene aspecten van de zogeheten 'toplocaties' en wijst daarbij op de verschillen tussen door de overheid aangezwengelde projecten, die al of niet middels publiek-private samenwerking tot stand moeten komen, en de meer 'spontane' ontwikkelingen, zoals rond Amsterdam WTC. Maarten van Leeuwen vertelt waar stationsgebieden aan moeten voldoen willen ze zich tot toplocatie kunnen ontwikkelen. Hans de Korte en Dirk Jan Droogh inventariseren vervolgens aan welke projecten op dit moment wordt gewerkt. Tenslotte bekijkt Jeroen Verwaaijen in hoeverre de nieuwe stedelijke ontwikkelingen een oplossing kunnen bieden voor het hierboven genoemde probleem van de werkloosheid, een punt dat in het huidige stedelijk beleid meer aandacht verdient.

